

Henrik Ljungberg. *Den falske dagbog. Om Martin A. Hansens sidste roman, Løgneren*. København: Gyldendal, 1994. 115 s. Pris: Kr. 148,00. ISBN 87-00-20058-1.

Martin A. Hansens roman *Løgneren* fra 1950, blev en af den danske efterkrigslitteraturs største salgssucceser. Bogen opnåede næsten omgående status som en moderne klassiker, den blev oversat til en lang række sprog (på nederlandsk sågar to gange, i 1951 og 1984) og filmatiseret. *Løgneren* var M.A. Hansens sidste romanværk, i de fem år der gik inden han døde, beskæftigede han sig fortrinsvis med kulturkritik og rejseskildringer. Fremfor alt gjorde han sin indflydelse gældende via tidsskriftet *Heretica*, som han i årene 1950-51 redigerede sammen med Ole Wivel. M.A. Hansen var således en af de centrale danske forfattere og kulturpersonligheder i tiåret umiddelbart efter krigen.

I dag er hans stjerne blegnet og er *Løgneren* afgjort et af de få værker af M.A. Hansen der fremdeles læses, mens resten af forfatterskabet stort set samler støv. *Løgneren* var den mest moderne roman Hansen skrev og desuden udkom den på et tidspunkt der kan betegnes som et omdrejningspunkt i den danske efterkrigslitteratur. *Løgneren* befandt sig på vandskellet mellem to litterære epoker, idémæssigt tilhører den den før-modernistiske litteratur, mens den, i kraft af formen, knytter an til den vordende prosa-modernisme. *Løgneren* peger bl.a. bevidst bagud idet

romanen vrimler med intertekstuelle referencer til ældre dansk skønlitteratur, Bibelen, nordisk mytologi og folkesagn. Hvorimod romanens finurlige disposition peger fremimod modernismen.

Det skyldes netop denne iboende dobbelthed, der også kommer til udtryk i tekstens tematiske flertydighed og sprogligt flerstemmige særpræg, at det i de mellemliggende fyrré år ikke har skortet på analyser af *Løgneren*. Hvor omfattende litteraturen om romanen faktisk er, demonstrerer bl.a. Ole Wivels antologi i 'værkserien', *Omkring Løgneren* (1971), men også siden da er der udkommet en række bøger, der vidner om at interessen for bogen stadigvæk er levende.

Den seneste aflægger i rækken er Henrik Ljungbergs lille monografi *Den falske dagbog*. Og just fordi der i forvejen findes et utal af læsninger af *Løgneren* - de mest fremstående af Aage Jørgensen, Jan Nissen, Erik M. Christensen og Thorkild Bjørnvig - bør man stille spørgsmålet om endnu en bogen om *Løgneren* er påkrævet og berettiget. Er der for eksempel tale om nye metodiske landvindinger, eller tilføjer Ljungberg nye synspunkter til de forhåndenværende analyser? *Den falske dagbog* gør ingen af delene og er litteraturvidenskabeligt kun af ringe interesse. Henrik Ljungberg præsenterer ikke nogen egentlig metodisk analyse, men frem for alt en læsning af romanen, i hvilken han tager læseren nænsomt ved hånden og fører ham/hende skridt for skridt fra det ene kapitel til det andet. Han stiller de spørgsmål som alle bogens læsere umiddelbart ville stille og han forsøger at forstå sammenhængen i tekstens labyrint og afsløre forfatterens legen kispus med læseren. *Den falske dagbog* byder på en gennemført uprætentiøs tekstimmanent læsning, eller en "opdagelsesrejse" som det kaldes i indledningen. Og Ljungberg er ikke, som så mange strukturalister, faldet for fristelsen påny at analysere Hansens udspekulerede leg med dagbogsformen, samt den eksplicite fortæller og ditto læser/tilhører. Det er gjort. At Ljungbergs læsning mangler metodisk refleksion, udgør samtidig bogens charme. Og ære den som æres bør, Ljungberg er en hæderlig, skønsom læser der ikke lover mere end hvad han rent faktisk gør; at læse teksten.

At Ljungberg heller ikke reflekterer på *Den falske dagbogs* forudsætning, selve tekstformidlings-situationen, kan opleves som en brist i fremgangsmåden. En af *Løgnerens* pointer er jo romanens grundlæggende kommunikative særpræg, der hænger sammen med at *Løgneren*, som bekendt, var bestilt til oplæsning i radioen. Radioroman-genren opstod i

1940erne og en række fremtrædende forfattere, som bl.a. H.C. Branner, Tove Ditlevsen, Ole Sarvig, Poul Ørum, Klaus Rifbjerg, Peter Seeberg og Poul Vad har skrevet radiromaner. Ofte blev de trykte resultater til hovedværker i de pågældende forfatterskaber, til trods for genrens specifikke begrænsninger, såsom kapitlernes antal og omfang, samt særlige hensyn til oplæsningen. Radiromanens genremæssige begrænsning, har M.A. Hansen udnyttet fuldt ud i *Løgneren*, og netop genrens egenartede dialogiske kommunikationsramme, er blandt romanens vitale særpræg og ypperlige virkemidler. Ikke blot lader Hansen fortælleren Johannes Vig henvende sig til den fiktive tilhører Natanael, hvorved teksten får et bestemt fortroligt toneleje og begrænset resonansrum, men bogens klaustrofobiske atmosfære forstærkes yderligere ved at handlingen foregår på en ø, som oven i købet er afskåret fra omverden på grund af isgang. Således lokkes læseren ind i tekstens klaustrofobiske mikrokosmos der i romanens slutning afsløres som et virvar af halve sandheder og fortællinger.

Radiromanens formkrav, den tilsyneladende intimitet, de tilbagevendende spændingsmomenter, og dens samtaleagtige antydningsteknik, skaffede *Løgneren* dens egenart. Ikke mindst bogens hovedtema, Johannes Vigs komplicerede forhold til kvindeskønnet bliver derfor opladet med ekstra spænding og gjort nærværende. Bogens erotiske potentialer tilspidises i kraft af at de fremføres mundtligt, teksten bliver derved til en slags skriftemål med alt hvad dette indebærer af kommunikative tricks og (bort)forklaringer

Henrik Ljungberg holder strengt fast ved sit udgangspunkt, interessen for teksten, og han gør ingen svinkeærinder. Således berører han hverken M.A. Hansens personlighed, resten af forfatterskabet, den litteraturhistoriske samtid eller ovenstående kontekst-betragtninger. Begrænsningen giver også bonus. Ljungberg kommer for eksempel med en række gode iagttagelser, bl.a. at Johannes Vig ser romanens centrale kvindeskikkelse, Annemari, med erotiseret kamera-blik. Ljungberg påpeger her også betydningen af den kønsmættede og bristefærdige spænding som en væsentlig drivkraft i teksten, en spænding der udløses når færgen og snepperne ankommer til Sandø.

At *Løgneren* er en moderne klassiker, skyldes måske mest dens mytiske stof. Bogen er både utidssvarende, og tidløs som en saga, den fortæller om lyst, skyld, kærlighed, død og ikke mindst mod og mandlig forfængelighed. At Johannes Vig aldrig taler lige ud af posen, skyldes netop at

han fortvivlet værner om sin mandighed. Ligesom hans store maskuline helt i bogen, Oluf, snakker Vig om alt "men aldrig om hans Følelser". Johannes Vig kan ikke afklare sit forhold til kvindeskønnet, han fornægter det dionysiske indslag i sit eget sind og satser til gengæld på afholdenhed og asketisk renselse, mens øens tre norner skalter og valter med ham. Den slags temaer gør at *Løgneren* den dag i dag fremstår som en af de sidste forsøg på at skabe en 'stor fortælling'.

*Den falske dagbogs* mindst vellykkede kapitel er bogen sidste, en overflødig tilføjelse hvor Ljungberg giver sit bud på hvordan romanen kunne eller burde være endt. Et korrektiv som dog ikke kan måle sig med romantekstens egen flertydige uforløsthed. Alt taget i betragtning er *Den falske dagbog* alligevel læseværdig, fordi den er tilrettelagt med didaktisk sans, blottet for pedanteri og fri for den teoretiske og metodiske tomgang som så ofte fordærver bøger af denne slags. Ljungbergs bog kan derfor udmærket anvendes i litteraturundervisningen, idet den tilskynder læserne til at læse og tænke selv og give deres besyv med.

*Henk van der Liet*, Rijksuniversiteit Groningen